

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara**

Diplomová práce

2014

BcA. Olga Yakubovskaya

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara**

Diplomová práce
Cyklus ilustrací ve formě knihy
Babička

BcA. Olga Yakubovskaya

Plzeň 2014

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara**

Katedra výtvarného umění

Studijní program Design

Studijní obor Ilustrace a grafika

Specializace Ilustrace

Diplomová práce
Cyklus ilustrací ve formě knihy
Babička

BcA. Olga Yakubovskaya

Vedoucí práce: doc. ak. mal. Mikoláš Axmann
Oddělení výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....
podpis autora

OBSAH

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE.....	1
2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY.....	2
3. CÍL PRÁCE.....	3
4. PROCES PŘÍPRAVY.....	4
5. PROCES TVORBY.....	5
6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA.....	6
7. POPIS DÍLA.....	7
7.1 HISTORIE VZNÍKU MALBY NA SKLO.....	7
7.2 ČESKÁ A BĚLORUSKÁ MALBA NA SKLO.....	10
7.3 KNIHA A SÉRIE ILUSTRACÍ NA SKLE.....	12
7.4 KRÁTKÝ ŽIVOTOPIS BABIČKY.....	14
7.4.1 NAROZENÍ	14
7.4.2 DĚTSTVÍ.....	14
7.4.3 ŠKOLA.....	16
7.4.4 PRÁCE.....	18
7.4.5 VÁLKA.....	19
7.4.6 RODINA.....	20
7.4.7 CHLÉB.....	21
8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR.....	23
9. SILNÉ STRÁNKY.....	24
10. SLABÉ STRÁNKY.....	25
11. ZÁVĚR.....	26
12. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	27
A) Knižní a periodická literatura.....	27
B) Internetové zdroje.....	28
13. RESUMÉ	30
14. SEZNAM PŘÍLOH	32

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Stará řemesla mě vždy zajímala: hrnčířské řemeslo, vitráže, kovářské řemeslo, knižní vazba, řezbářské řemeslo, Gorodecká ikonomalba, malba na sklo. Mé první experimenty malby na sklo pocházejí ještě z dob studia v Bělorusku, kdy jsme kopírovali staré ikony malované touto technikou. Studovala jsem rumunské, ruské a ukrajinské ikony na skle. Na této bázi jsem tvořila vlastní náměty v této technice.

V Čechách na magisterském studiu jsem se seznámila s historií české malby na skle, která se lišila od toho, co jsem viděla dříve. Malba byla objemnější, netýkala se vždy náboženských motivů a obsahovala méně dekoru.

Ve třetím ročníku navazujícího studia jsem touto technikou vytvořila ilustrace o životě běloruské primitivistické malířky Aleny Kiš. Sklo je specifický materiál, barva se na něj nanáší jinak než na papír či plátno. Ilustrace vytvořené pod sklem mají svůj zvláštní styl. Tato technika nás navrácí do minulosti bez počítačů, s rozvinutými národními řemesly, kdy si prostí lidé mohli vyrobit cokoliv vlastníma rukama.

2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

Bakalářské studium jsem absolvovala v ateliéru knižní vazby a mnoho času jsem věnovala právě knižnímu řemeslu. Přesto byl vnitřní design knihy důležitou součástí mé práce. Knižní ilustrací jsem se zabývala neustále a během navazujícího studia v ateliéru ilustrace jsem byla ilustrováním okouzlena. Vybrané téma diplomové práce je shrnutím všeho, co jsem se naučila na bakalářském i magisterském studiu Fakulty umění a designu. Každá kniha je malý život, příběh uzavřený do knižní formy s obálkou, je začátkem i koncem. Kniha je důležitou součástí lidské kultury v průběhu mnoha století, hlavní hmotný nosič hromadících se informací lidstva. Právě v knize se ilustrace a text stávají celkem.

Proč právě kniha o mé babičce? Nápad vytvořit knihu o nejstarším členovi naší rodiny jsem měla již na bakalářském studiu, ale mohla jsem ho realizovat teprve nyní. Kniha o mé babičce vznikla jako důsledek mého respektu k ní a zájmu o její barvitý život.

3. CÍL PRÁCE

Cílem mé diplomové práce bylo vytvoření knihy o mojí babičce. Ilustrace událostí jejího života jsou vytvořeny technikou malba na skle. Výběr tématu nebyl nahodilý. Od raného dětství mi babička vyprávěla příběhy ze svého života, dělila se mnou o vzpomínky a dávala mi rady. Její život není podobný našim, zažila válku a hlad, přežila své sestry a dvě děti. Žije však dál, raduje se z každého dne a nelituje žádného okamžiku ze své minulosti. Tato kniha je věnována mojí babičce jako nejstaršímu členu rodiny. Je to symbol mé úcty a lásky k ní.

Techniku malby na skle jsem si také zvolila cíleně. Myslím si, že doba vzniku takových maleb v Bělorusku, a doba, kdy se moje babička narodila, jsou spojeny. Mám velký zájem o způsob života obyčejných lidí na konci 19.–na začátku 20. století, kdy vzniká naivní malba na skle, kterou dělali neprofesionální umělci.

Tuto dobu je možné sledovat v příbězích mé babičky. Naše babičky a dědečkové, jejich rodiče i prarodiče uměli dělat více než my, a díky tomu byli laskavější a moudřejší. Pracovali fyzicky, vytvářeli nábytek a různé předměty, malovali okenice a stěny v domě, přeslice a truhly, vyřezávali hračky, pekli chléb, uměli milovat přírodu a lidi, což je určitě jednou z nejdůležitějších vlastností člověka. Pomocí příběhu života mé babičky chci sdělit moderním lidem myšlenku o tom, že nejdůležitější věci v životě jsou drahocenné. Chci ukázat, že nesmíme ztrácet naději a máme vždy věřit v to nejlepší. Věřím, že stojí za to, aby náš život byl jednodušší, aby nás těšily obyčejné věci a abychom si všímali život kolem nás a jiných lidí. Myslím si, že bychom měli být otevřenější.

4. PROCES PŘÍPRAVY

S hledáním materiálů a přípravou jsem začala již dávno. Dvakrát ročně během svých cest domů jsem si neustále povídala s babičkou a sbírala materiál o jejím životě, aniž bych tušila, že mi bude užitečný právě pro diplomovou práci. Ona, jak už to často bývá u starších lidí, převyprávěla opakovaně stejné příběhy ze svého života, tudíž jsem si je ani nemusela zapisovat. Když měla babička dobrou náladu, recitovala mi básně, které se kdysi učila ve škole, vzpomínala si na běloruské lidové písně (častušky). Písně byly natolik neobvyklé a legrační, že jsem je začala zaznamenávat a sbírat, s cílem vytvořit knihu. Tyto texty mi také pomohly při tvorbě diplomové práce se ponořit do atmosféry dané doby, ačkoliv v knize přítomny nejsou, protože ta se zaměřuje na život babičky, a ne na sebraný běloruský folklór.

Kromě toho jsem v létě dělala skici babičky a četla materiály z dějin dané doby jejího života. Při přípravě jsem také využila domácí archiv fotografií, oblečení, obuv, interiéry, účesy a další důležité detaily, ze kterých jsem složila obraz starých časů.

Studovala jsem literaturu s archivními fotografiemi ze života Bělorusů, zhlédla jsem také některé černobílé filmy z dob války v Bělorusku, režisérů Sigizmunda Navrockého, Arkadije Šulmana, Sergeje Splošnogo a dalších.

5. PROCES TVORBY

Vytvoření ilustrací na skle předcházely skici a hledání kompozic na papíře. Některé zkušební kompozice jsem vytvořila na malých sklech. Hledání kompozičních řešení jsem posléze realizovala na papíře i na skle. Náměty ilustrací vznikaly na základě textu o babiččině životě. Text knihy sestává z epizod jdoucích chronologicky za sebou od narození do dnešního dne. Většinu ilustrací jsem nakonec realizovala na radu pedagoga na průhledné třímilimetrové fólii, jelikož je svými vlastnostmi sklu velmi podobná a nemění princip tvorby obrazu v dané technice. Přínosem fólie byla její lehkost ve větších formátech a bytelnost, na rozdíl od křehkého skla. Přesto jsem několik ilustrací vytvořila právě na skle, abych předvedla vzor této staré techniky.

6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA

Technika, kterou jsem použila pro ilustrace ke knize, má svá technologická specifika, která se liší od malby na jiných materiálech. Klíčové je obrácené pořadí nanášení barevných vrstev. Pro danou techniku je možné použít kvaš s příměsí lepidla, temper a libovolné jiné neprůhledné barvy, kromě akvarelu. Akryl, který jsem zvolila pro malbu na skle, je vhodnou alternativou k olejovým barvám, jež se používaly dříve.

6.1 TECHNIKA PODMALBY

Již odedávna mám zájem o malbu na skle. Tato technika vyžaduje hodně času, ale výsledek vás potěší. Malba se nanáší na povrch skla opačným směrem, potom se sklo převrátí a obrázek se ocitne pod sklem. Tato technika však nevypadá jako obyčejná malba zarámovaná pod sklo. Získáváme naprosto jiný efekt. Je důležité, aby každá předchozí vrstva uschla před tím, než bude nanesena následující. Nejdříve kreslíme obrys, potom drobné barevné prvky, například vlasy nebo části oděvu, rysy obličeje, detaily pozadí. Potom nanášíme další vrstvu, která je barevnou skvrnou, například barva oděvu, odstín obličeje postavy. Nakonec vyškrabáváme drobné prvky. Pokrýváme je potřebnou barvou, což dodává malbě zvláštní jiskru, která je při této technice velmi důležitá. Výhodou je také to, že umělec může opakovaně vyškrabávat a dodávat potřebné detaily, i když si myslím, že se to nesmí přehánět. Když pracuji touto technikou, vždy si vzpomínám na vzorky staré primitivní malby pod sklem, kterou většinou tvořili umělci-amatéri, což jí dodává až dětskou naivitu.

7. POPIS DÍLA

Z mého pohledu je důležitým aspektem chápání vybrané tematiky a techniky úvod do historie vzniku malby na skle. Historické souvislosti pomohou hlouběji se ponořit do těch období dějin, kdy tato technika teprve začínala vznikat. Pro mě bylo důležité sledovat, jak se tato technika rozvíjela a jaké okolnosti na ni měly vliv. Srovnatelná charakteristika české a běloruské malby na skle mi pomohla při tvorbě ilustrativních námětů a obrazů.

Kromě toho je podstatné poznání biografie života mé babičky, ke které byly tyto ilustrace vytvořeny.

7.1 HISTORIE VZNIKU MALBY NA SKLO

Technika malování na sklo existovala už v helénském období. Její výjimečnost spočívala ve zvláštním způsobu použití barev. Sklo mělo dvojí účel: byly na něj aplikovány barvy a zároveň je chránilo. Mimo zdobení „za tepla“, tzv. email, se sklo „za studena“ malovalo na zadní stranu skla (odtud název podmalba).

Technika foukání skla, objevená na konci 1. století př. n. l., způsobila rozvoj sklářského průmyslu především ve starověkém Římě. Medailonky ve tvaru malých skleněných destiček zobrazujících náboženské scény a křesťanské symboly byly nalezeny v katakombách Říma, které sloužily jako útočiště a místo setkání prvních křesťanů. Po pádu Říma se hlavním střediskem sklářství stala Byzancie. Ve 14. století se toto umění znovu zrodilo v Itálii pod vlivem Byzancie a odtud se rozšířilo do střední a západní Evropy.

V 11.–12. století se v románských kostelech spolu s ornamentálními vitrážemi objevila zobrazení lidských postav. Stále více pronikalo malování na sklo s pálením ve speciálních pecích. Rozkvět vitráže s takovými prvky nastal v gotice. Dokonce i dnes nás obří mnohobarevná okna slavných kostelů v takových městech jako Paříž, Kolin-nad-Rýnem, Chartrés, Rouen, Amiens nebo Remeš okouzlují svými nepřekonanými řešeními.

Ve 14.–15. století se umění vitráže a malba na skle začala rozvíjet v Anglii, Itálii a Švýcarsku.

V 18. století měla malba na skle měla několik směrů vývoje. V palácích a zámcích německé a francouzské šlechty se stala součástí nábytku ve stylu rokoko. Pastorální scény a idylické krajiny slouží jako zobrazení života v těchto místnostech.

Jiné možnosti použití skla otevřeli profesionální umělci městských dílen. Napodobovali moderní témata maleb na stojanu a začali malovat na skle krajiny, lovecké scény, pastorální idyly, portréty, někdy dokonce alegorické. Ale malba na skle ztratila své specifikum: zvláštní dekorativnost a velkolepost spojení čistých a jasných odstínů se zlatem. Třetí, a možná nejdůležitější směr se zrodil na začátku 20. století v řemeslnických dílnách v německém Augsburgu. Obrazy na skle se začaly malovat v lidovém stylu, vznikly kopie rytin. Poptávka po této produkci byla natolik velká, že ji staré dílny nemohly uspokojit. Proto se otevíraly nové dílny, přitom s jinými metody práce. Pro zabezpečení a zrychlení výroby

byly zjednodušeny detaily, tvary a barevné odstíny, zmizela propracovanost tahu.

Obrazy katolických svatých, protestanská rčení, společenské scény a scény lovu, alegorické obrazy — toto všechno se vyrábělo v průmyslovém měřítku, přitom častěji pro export. Z velkých italských a holandských přístavů šlo nové zboží do Ameriky, Indie, Ruska a na Skandinávský poloostrov. Společnosti již nemohly zpracovávat takové množství objednávek. V nových dílnách začali pracovat také umělci z venkova, pořád rostl počet středisek výroby skleněných předmětů, na kterých byly něco namalováno.

K rozkvětu středisek lidové malby v 18. a 19. století na východě střední Evropy došlo díky existenci skláren. Pouze v Čechách bylo sedmdesát osm sklářských manufaktur s více než třemi sty dělníky. V lesních horských oblastech ve sklárně bylo palivo pro vaření draslíku, byla tam totiž vysoká teplota pro tavení krystalového písku, vápence a draselných solí – hlavních komponentů skla tehdejší doby. Během padesáti let sklárna zničila les ve svém okolí. Potom byla výroba přenesena do jiné části lesa. Je zajímavé, že generace, která tam pracovala, často zůstávala na starém místě, kde vznikala malá sídla. Lidé pokračovali ve svém průmyslu – malovali na sklo, které získávali z přestěhované továrny.¹

¹ ДАНКУ Д. Румынская народная живопись по стеклу. Бухарест, 1982, 65–67.

7.2 ČESKÁ A BĚLORUSKÁ MALBA NA SKLO

Česká lidová malba na skle je považována za jednu z nejvýznamnějších v Evropě.

„Zastavíme se například u podmalby pocházející z tuzemského centra této malířské techniky – šumavské obce Kvilda. Strohá pravoúhlá bordura a žádný květinový dekor – typické znaky jsou spojovány s rodinou Verderberů, která přišla z bavorského Raimundsreutu, aby zde položila základy objemné výroby obrázků na skle.²

Když pronikneme do končin západního Slezska, uvidíme další přístup k podmalbě na skle. Pestré a bohaté pozadí a kontrastní modro-červená modelace tělových částí sv. Huberta nám ukazuje zcela jiný přístup k malbě.³

Podíváme-li se na Moravu, jako příklad jiného přístupu podmalby můžeme uvést vyobrazení Nejsvětější Trojice z počátku 19. století. Vidíme zjednodušené ovály obličejů s černými terčíky a zmnožený počet prstů horních či dolních končetin. Na pozadí je blankytně modrá dominantní barva, rumělky a žluté, na okrajích malby je velmi skromná aplikace květinových dekorů. Tematika i barevnost ovšem naznačují také vliv rakouského tvůrčího teritoria.⁴

² Příloha 1.

³ Příloha 2.

⁴ Příloha 3.

Co se týká podmalby řemeslného okruhu Frýdecka ⁵, na zobrazení vidíme květinový dekor a žádnou ohraničující konturu, což je nejvýznačnější prvek podmaleb této provenience, tedy východního Slezska.“⁶

Z předchozích příkladů je zřejmé, že lidová malba na skle měla převážně náboženský obsah. Dříve se vyskytovala pouze v domech šlechty a bohatých občanů, do života běžných lidí vstoupila až v 18. století. Ikony Panny Marie, Krista a svatých – patronů a ochránců proti přírodním katastrofám – měly především náboženský význam, i když plnily dekorativní funkci.

Na území Polska se náboženskými obrazy zabývali hlavně profesionálové – potomci dílenských mistrů ve městech a městečkách. Věřilo se, že umění malby na sklo přišlo do Polska ze západu a jihu Evropy. Tato malba se úspěšně rozvíjela v okolí skláren.

Umělci obvykle pracovali s jednotlivými objednávkami. Většina z nich prodávala obrazy obchodníkům a jen někteří přinášeli vlastní výrobky na trhy. Ikony byly malovány olejovými barvami. Malíř ikon pracoval zároveň nad několika podobnými ikonami. Pro urychlení vyplňoval stejnou barvou určité části v různých dílech, potom jinou barvou – jiné části atd. ⁷

Poznatky o malování na sklo v Bělorusku jsou známy od počátku 20. století. Určitý vliv na jeho rozšíření zřejmě měli polští řemeslníci,

⁵ Příloha 4.

⁶ <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/u/15859/PUTOVANI-ZA-PODMALBOU-NA-SKLE---1-CAST.html/> vyhledáno 02.04.2014.

⁷ <http://kem.by/zhivopis-po-steklu/> vyhledáno 12.04.2014.

kteří se zbožím přijížděli do Běloruska, na Ukrajinu a do některých oblastí Ruska. Nicméně pokud tento vliv opravdu byl, jeho výsledkem bylo pouze rozšíření tohoto druhu malby, nikoli změna jeho podstaty. Jestliže u národů střední Evropy malování na sklo mělo skoro všude sakrální charakter a občas získávalo rysy syžetové a tematické, v Bělorusku většinou bylo ornamentální a dekorativní. Vzniklo ve stejnou dobu jako malba na truhlách a malba na textilu, jeho autorem byl často tentýž malíř.⁸

Běloruští řemeslníci používali průhledné barevné laky, olejové a typografické barvy a dávali pod ně zmačkaný alobal. Občas malovali na skle a také na tom alobalu, který bylo vidět přes lak. Základem běloruských prací byly čisté barvy – lokální, bez odstínů a barevných prolínání. Obrys obrazu je obvykle propracován černou čarou, převládaly ornamenty.⁹

Někteří současní umělci chtějí vzkřísit staré tradice podmalby na skle, ale tento typ umění podle mého názoru už ztratil svůj původní význam.

7.3 KNIHA A SÉRIE ILUSTRACÍ NA SKLE

Ilustrace na skle ke knize o mojí babičce vypovídají o důležitých okamžicích jejího života. Na základě vyprávění babičky a jejích poznámek jsem napsala text k této knize. Události jejího života jsou umístěny chronologicky – od narození k současnosti. Data a jména v textu jsou skutečná, v souladu s historickými

⁸ Příloha 5.

⁹ Příloha 6.

událostmi a slovy mojí babičky. Kniha má sedm částí: narození, dětství, škola, práce, válka, rodina, chléb. Chlebu je věnována celá část, protože je to velmi důležité téma a prochází celým babiččíným životem. Je také spojeno s její prací.

Některé ilustrace ke knize jsou udělány podle motivů ze starých fotografií z domácího archivu. Většina ilustrací jsou statické syžety ze života babičky Jadzi. V nich jsou ornamenty a okamžiky ukazující život v Bělorusku. Vytvoření folklórní knihy o Bělorusku však nebylo mým cílem. Pro mě bylo důležité na základě života mé babičky ukázat život obyčejného Běloraťana té doby, přiblížit čtenáři jeho každodenní starosti, radosti, nesnáze a ztráty. Zajímá mě především člověk, jeho osud, ne jeho národnost.

Ilustrace mají černý a bílý obrys s různou tloušťkou, což jim dodává na plastičnosti a různorodosti linií. Použité barvy jsou kontrastní. Mírná detailizace obrazů dodává obrazům jednoduchost, a to bylo důležité pro můj autorský nápad, protože jsem zastánkyní lakonických kompozičních řešení.

Kniha je dvojjazyčná. Je napsána v běloruštině a přeložena do češtiny. Vazba je klasická. Ke knize jsou přiloženy originály ilustrací jako jednotlivé objekty malby pod sklem.

Při vytváření ilustrativních obrazů jsem byla inspirována malbou různých autorů, jako jsou Niko Pirosmani, Pavel Leonov, Dmitrij Mitrochin, Alena Kiš, Ljubov Majkova, Karolina Larusdottir, Gary Bunt, Shinjiro Hara, Brian T. Kershisnik, Roland Lefranc, Polina Rayko, Anna Mary Moses, a také gorodeckou malbou, příklady staré české malby na skle a rumunskou, ruskou a běloruskou ikonou na skle.

7.4 KRÁTKÝ ŽIVOTOPIS BABIČKY

7.4.1 NAROZENÍ

Moje babička, Jadviga Semjonovna Dovnar, se narodila 10. května 1922 v Bělorusku, v Rudenském okresu Sergeevického selsovětu. Její rodiče pocházeli z Běloruska, ale přestěhovali se za prací do Polska. Otec v Polsku pracoval pro statkáře, matka se starala o domácnost a vařila jídlo pánovi. V roce 1919 se rodiče vrátili zpět do Běloruska. Otec začal pracovat v lese, kde se i narodila Jadzia.

V rodině bylo pět chlapců a pět dívek. Všichni kromě Jadvigy se narodili v Polsku. Ona byla desátým dítětem v rodině. Chlapci po narození hned umírali, dívky zůstávaly. Sestry Jadvigy se jmenovaly Ledzja, Kazimíra, Stasja a Nina. Jadzia byla nejmladší, a proto, jak sama říká, toho prožila v životě nejvíc.

7.4.2 DĚTSTVÍ

Dětství mé babičky se výrazně lišilo od mého. Babička již od raného dětství začala pracovat, pomáhat v domácnosti, doma a v poli. Do roku 1925 Jadzia bydlela s rodiči v domě, který se nacházel v lese, a potom otec začal stavět svůj dům ve vsi Orechovka. Jadzin otec mohl udělat v domě všechno svýma rukama. Udělal sám střechu, dveře, postavil pec, vyrobil si sám nábytek. Na podlaze v domě dlouho ležela prošlapaná hlína. A tak žili.

V roce 1927 se mnozí vesničané stali členy kolchozu, práce tam byla pro všechny. Nutili pracovat všechny děti starší deseti let.

Babička vzpomíná, že za práci dostávali potraviny. Hračky nebyly, dělali všechno sami ze dřeva. Panenky tvořili ze šátků a trávy.

V roce 1928 Jadzina otce, mého pradědečka, zavřeli do vezení. Semjon Felicianovič byl předsedou kolchozu. Zemřel tam kůň a on ho zakopal i s kůží. Dříve se z koňské kůže dělala obuv a oblečení. Stalinský systém zavřel otce Jadvigy na deset let, ale za tři roky ho pustili, ale tři roky Jadzia se sestrami byla sama. Tři starší sestry odjely hned pracovat do Minsku. Když byl otec byl ve vězení, všechno bylo těžší. V té době jim někdo ukradl krávu a rodina neměla skoro nic. Museli něco vymyslet, aby dokázali přežít. Babička vyprávěla, že matka Marie měla nožní šicí stroj, a když matka šila, Jadzia ji vždy pozorně sledovala. Později také ovládla šicí stroj a začala šít. Bylo jí tehdy sedm let. Když všichni byli v práci, k babičce přicházeli různí starší lidé a prosili ji o ušití sukně. Za práci jí dávali potraviny, kdo co měl. Matka se vracela z práce a doma byla velká sklenice mléka. Ptala se, odkud bylo to mléko. Ale Jadzia měla strach jí říct, že používala její šicí stroj, a říkala, že jí mléko někdo dal. Jadzia šila tak, aby o tom matka nic nevěděla. Časem Jadzia pochopila, že kromě sukně neumí šít nic, protože neumí stříhat, a přestala šít.

Jednou, když všichni odešli do práce, Jazdiu začalo bolet srdce. Obložila se šejíkem, lehla si a připravila se na smrt. Naštěstí tehdy do domu přišla nájemkyně a dala malé Jazdie místo léků kousek cukru. Srdce jí ihned přestalo bolet.

Od čtrnácti let Jadzia jezdila s otcem na senoseč a vařila tam všem jídlo. Babička se přiznává, že jí se líbilo jezdit na senoseč s otcem, bylo to pro ni pokaždé dobrodružství. Spala na seně a mluvila s různými lidmi, všichni dospělí měli ji rádi. Jednou vařila oběd a vítr

začal hnát oheň na chýši, ve které byla bunda jednoho dělníka. Chýše s bundou shořely, ale ten dělník ještě dlouho chodil za malou Jadziou a říkal: „Vrať mi peníze za bundu!“ A kolchozníci mu odpovídali: „Copak jsi hloupý? Nechej to dítě!“

Kromě letních výletů na senoseč babička orala. Vzpomíná, že jí vždy dávali slepého a chromého koně, který jí vždy šlapal na nohy. Nevzdala se, měla svou práci ráda.

7.4.3 ŠKOLA

V roce 1929 Jadzia nastoupila do školy. „Škola se nacházela dva kilometry od vsi, brala s sebou chléb a kousíček sádla.“ Babička vzpomíná, že tehdy byl na Ukrajině byl velký hlad a bylo hodně „žabruků“ (chudých tuláků), kteří chodili po Rusku a Bělorusku a hledali jídlo. Cestou do školy děti často potkávala takové lidi, kteří se ptali: „Děti, jedly jste dnes ráno? Nejedli jsme nic dva dny.“ A děti jim všechno dávaly. Když se o tom dozvěděli rodiče, začali je doprovázet do školy. Ale Jadzia stejně litovala hladové lidi, a když měla možnost, dávala jim svoje jídlo.

Nejstrašnější pro Jadziu byla jedna událost, o které vypráví všem dodnes. Tehdy všichni byli pionýři a komsomolci, ale Jadziu strašili a říkali jí, že ji nevezmou ani do Pionýra, ani do Komsomolu, a přinutí ji chodit do práce, protože její otec byl ve vězení. Byla to pro ni hanba a velké dětské neštěstí. Babička si pamatuje, jak jim třem nezavázali šátek, a všechny děti se jim smáli.

Když babička chodila do školy, ve škole se konaly první volby. Jadzia vyprávěla, jak ji a všechny děti posadili do koňského povozu

a vezli je na volby: „Hrála hudba, všem dávali čaj a čokoládové bonbony-tyčinky – byl to opravdový svátek pro všechny.“ To byl další okamžik, na který nemůže zapomenout.

Dívky, které měly ve škole dobré známky, navštěvovaly kurzy zdravotnických sester a pak šly s léky do pole a tam pomáhaly raněným. Babička také byla mezi nimi.

Nejoblíbenějším Jadiným předmětem byla matematika. Počítala velmi dobře a v životě se jí to hodilo. Brzy se Jadzia přestěhovala do Minsku ke své sestře a začala tam chodit do školy. Cestou do školy byl polský hřbitov na ulici Zolotaja gorka. Jadzia vždy šla kolem něho. Občas sbírala květiny na hřbitově a rozdávala je všem učitelům. Nechápala, že je to špatné. Dlouho tak dělala učitelům radost, dokud se příbuzní nezeptali, odkud mají tolik květin. Tak byla Jadzia odhalena.

Po Minsku Jadzia odjela za sestrou Kazimirou do Leningradu, kde šla do nové školy. Děti se tam smály jejím běloruským slovům – skoro vůbec nemluvila rusky. Jadzia osm měsíců vařila jídlo sestře a jejímu manželovi. Spala na podlaze. Potom se ocitla v nemocnici, měla úplavici. Babička vyprávěla, jak z okna oddělení v nemocnici bylo vidět bazar, kde se prodávalo hodně dobrých potravin, které tak moc chtěla ochutnat. V nemocnici si jedna doktorka Jadziu tak oblíbila, že chtěla ji adoptovat, ale babička měla rodiče, a také se chtěla k nim vrátit. Lékařka se marně snažila Jadziu přemluvit, babička nesouhlasila. Babička byla u sestry v Leningradě jen krátkou dobu. Vrátila se k rodičům, hubená a vyčerpaná.

7.4.4 PRÁCE

Před válkou se babička s rodiči přestěhovala do Minsku a žila tam v provizorní stavbě, v malém pokoji. V sedmnácti letech Jadzia v Minsku šla pracovat do pekárny. Uměla matematiku a přijali ji na pozici expeditorky.

Tam babička pracovala až do války. Jadzia se nechtěla nechat evakuovat, nemohla nechat svoje rodiče, protože jim musela pomáhat. Během války Němci obsadili továrnu, propustili všechny ředitele a dělníky. Babička celou noc seděla u dveří továrny, aby ji vzali do práce. Němci jí dali těžkou práci, musela najednou zvedat 15-20 bochníků chleba na lopatě a dávat je do pece. Jadzia měla radost z jakékoli práce, protože musela živit rodiče. Spolu s několika dalšími lidmi pekla chléb pro Němce. Potraviny nebyly, a proto pro obyčejné obyvatelstvo pekli chléb ze shnilých brambor, mouky, staré pohanky s červy a pro Němce – z čerstvých potravin. Odměnou za práci byly čtyři bochníky chleba za jeden měsíc. V noci se všichni schovávali v protiletectkém krytu, přes den museli pracovat v továrně a být pořád u pece, i když bylo bombardování. Měli strach, ale jim nic nezbyvalo, pouze se modlit a věřit. Naštěstí žádná bomba na pekárnu nepadla. Babička vypráví, že ne všichni Němci byli špatní. Ředitelé ve věku sedmdesát let, kteří byli posláni do továrny, se většinou chovali slušně. Jeden starší Němec příjmením Winter svolal všechny ženy z továrny a řekl: „Pokud nechcete do Německa, musíte se rychle vdát!“ Všechny svobodné ženy byly odváženy tehdy pracovat do Německa. Tak ho moje babička poslechla. Díky Bohu existovali chlapi, kteří přišli z fronty, a babička se vdala za jednoho z nich. Jmenoval se Měčislav.

Po válce Jadzia pokračovala pracovat na pekárně až do důchodu. Jednou tam měla přijet komise. Pracovníci se o tom dozvěděli pozdě a na přípravu zbyl pouze jeden den. Ředitel nevěděl, co má dělat, čím má začít. Musel uklidit různé místnosti a také vylepšit a ozdobit vchod do továrny. Moje podnikavá babička vymyslela, jak to udělat. V noci, když celé město spalo, šla babička spolu s kamarádkami na náměstí a vykopala tam květiny z městských květinových záhonů. Potom šla do továrny a vysadila všechny květiny u hlavního vchodu. Ráno byl ředitel příjemně překvapen.

Babička pracovala na továrně čtyřicet sedm let na různé směny. V důchodu Jadzia pokračovala v práci v obchodě, ale zase s potravinami a chlebem, který milovala, a hlavně v obyčejném a přátelském prostředí. Já, její vnučka, jsem se narodila v roce 1985, a proto babička přestala pracovat.

7.4.5 VÁLKA

Válka navždy zůstala v babiččině paměti. Pamatuje si, jak neměla co jíst, jak se lidé schovávali do protiletectkých krytů. Jadzia si pamatuje, jak jedné takové strašné noci kdosi z dospělých přinesl do sklepu bonbon, aby děti neplakaly, a všichni si jej rozdělili na mnoho částí. Pamatuje si, jak během bombardování spolu se sestrou, aby nezemřely hlady, riskovaly své životy. Vbíhaly do obchodů, které byly zničeny výbuchy, a hledaly tam konzervy.

Za války, aby nebyla vyvezena do Německa, se babička rychle vdala. Žádnou svatbu manželem Měčislavem neměli. Jaká může být svatba během války? V roce 1942 se jim narodila dcera Nina.

U porodu asistovala její vlastní matka přímo doma. Mečislav brzy znovu šel do války a už ho nikdo z rodiny nikdy neviděl. Za nějakou dobu přišlo oznámení o jeho úmrtí.

Jednou Cikánka naučila Jadziu vykládat karty. Během války babička vykládala za bochník chleba. Hádala, jestli bude bombardování. To, co říkala, se vždy stalo. Jeden Němec přišel k babičce s prosbou, aby mu vyložila karty, aby zjistil, kde je jeho rodina. Karty řekly, že všichni jeho blízcí zemřeli. Byla to pravda. Jadzia také měla obavy — ohledně svojí sestry Kazimíry, která byla z Leningradu evakuována do Tatarstánu. Jadzia chtěla vědět, jestli sestra žije a rozhodla se věštit na vodě a na odrazu v prstenu. Představte si její překvapení a radost, když uviděla Kazimíru na stranickém jednání. Když válka skončila a sestry se potkaly, Kazimíra se přiznala, že tehdy opravdu často navštěvovala takovéto akce.

Babička si pamatuje, jak Němci shromažďovali Židy a vedli je na smrt zastřelením. Vždy se divila tomu, že dva-tři Němci vedou takový velký dav, ale ani jeden z odsouzených Němce nenapadne. Takový velký dav Židů byl schopný ušlapat několik Němců se zbraněmi, ale nikdo nic neudělal, všichni šli na smrt.

Jadzia nikdy nezapomene lidi, které Němci pověsili na sloupech. Tato příšerná vzpomínka mrazí krev v žilách. „Bůh chraň, abyste to někdy viděli,“ říká babička.

7.4.6 RODINA

Po válce se život začal pomalu zlepšovat, a Jadzia se zamilovala do mladého hezkého chlapce jménem Stanislav. Babička povídala,

že Stasik byl spolehlivý člověk a dobrý člověk. Bohužel jsem nikdy neviděla svého dědečka. „Žádnou svatbu jsme neměli, šli jsme na úřad a vzali jsme se a potom jsme spolu s manželovými rodiči obědvali a to bylo všechno. Neměli jsme peníze na svatbu, od hostů jsme také nedostali žádné dárky.“

Jadzia s Stanislav měli velkou rodinu: Jadzini rodiče, dcera Nina, nájemci, a potom se narodily ještě tři děti. První dítě, Edik, zemřel na zápal plic, když mu bylo čtyři měsíce. Tehdy děti umíraly často. Pro všechny to bylo velké neštěstí. Brzy se narodil syn Vladimír a v roce 1958 se narodila moje matka Irina.

Jadzia vyprávěla, že na dvorku doma v Minsku žil pes Tuzik. Běhal, kam se mu zachtělo, a vždy se vracel domů. Pes v tlamě několikrát přinesl bankovku a všichni z toho měli radost. Nikdo nevěděl, odkud bere peníze, a nikdo to nemohl vypátrat. Potom chudáčka Tuzika přejelo auto.

Přestože byt nebyl velký, vždy měli nájemce. Jadzia byla velmi společenská, měla ráda velkou hlasitou společnost, písňe a smích u stolu. Nečekaná návštěva pro ni nebyla problém. Říkala: „Nasmažím vejce se salámem, nakrájím chleba, dám láhev na stůl a je to! Žádné saláty a speciality, jak je dnes zvykem, nebyly, ale zpívali jsme písňe, a teď jsou všichni u stolu smutní!“

7.4.7 CHLÉB

Jadzia po celý život zdůrazňovala svou lásku ke chlebu a rodné zemi. Kromě Polska nikam nejezdila a dodnes je přesvědčena, že Bělorusko je nejlepší místo na světě. Teď jsou jí devadesát tři

roky a pamatuje si svůj život bohatý na události, vypráví svoje příběhy a žije vzpomínkami. Téma chleba v jejím osudu je jedním z nejdůležitějších. V dětství pekla chléb její matka Marie, v pekárně ho Jadzia pekla sama pro jiné, pekla ho pro příbuzné a pro nepřátele, Němce, pekla s láskou a pro všechny. Nyní, když už je stará, jí chutná nejvíce chléb z její rodné pekárny. Poznává jeho chuť od jiného běloruského chleba a pořád všem říká: „Děti, jezte chleba, je užitečný.“

8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

Ilustrace pro moji diplomovou práci jsou udělané netypickou technikou. Pro mnohé pedagogy a studenty je to možnost, jak se seznámit s běloruskou kulturou a tradicí mojí rodné země. Někteří můžou najít společné rysy v běloruské a české kultuře. Důležité je seznámení se s historickými osobnostmi, vnoření se do běloruské atmosféry a také poznání rozdílů mezi běloruskou a českou malbou na sklo. Kromě toho můžou poznat principy malby na sklo, které se liší od malby na jiné materiály. Klíčové je obrácené pořadí nanášení barevných vrstev. Tato technika je časově náročná při tvorbě každé ilustrace, kdy je potřeba čekat na to, až uschne každá konkrétní vrstva, ale výsledek je zajímavý. Díky seznámení se s novou technikou, s níž můžou někteří studenti zkusit pracovat. To také znamená rozvíjet ji dál, což je výhodou v našem současném světě, kde se zapomíná na stará řemesla, která mizí.

9. SILNÉ STRÁNKY

Za silnou stránku své práce považuji využití malby netypické pro naši fakultu, která, jak doufám, bude následována dalšími pracemi studentů Fakulty umění a designu.

Dalším kladem knihy je její text, protože zobrazuje reálné události ze života jednotlivce. Z mého pohledu je moje diplomová práce nejen uměleckým počinem, nýbrž je příkladem silného ducha člověka. Doufám, že kniha nadchne a osloví i další čtenáře, které přiměje zamyslet se nad problémy dneška i dnů minulých.

Kniha je napsaná v běloruštině a v češtině, což je výhoda, neboť ji mohou číst oba národy. Mým plánem je nabídnout tuto knihu k tisku Spolku běloruské kultury v Praze, stejně jako seznámit prostřednictvím své práce Evropu s běloruskou kulturou. Je pro mě důležitým uměleckým úkolem, aby Evropané znali Bělorusko jako samostatný stát se svojí kulturou a svými zvyky.

10. SLABÉ STRÁNKY

Při sběru materiálu ke knize o babičce jsem se setkala s některými problémy při hledání historických faktů a nedostatku informací v archivech. Slabou stránkou bylo i to, že při sběru biografických epizod života babičky byla některá data přibližná a možnost jejich přesné rekonstrukce byla nemožná, protože kromě babičky všichni, kdo žijí, tyto události nezažili nebo byli příliš malí a nepamatují si podrobnosti.

Mnou vybraná výtvarná technika je plusem, ale existuje také její nevýhoda – to je její časová náročnost při vytvoření každé ilustrace, kdy je potřeba čekat na to, až uschne každá konkrétní vrstva. Knihu bylo možné doplnit i jinými epizodami ze života mé babičky, ale v první řadě je důležitá ilustrativní část, která je důležitější než část textová.

Kromě toho jsem chtěla doplnit knihu některými písněmi a častuškami, které mi nadiktovala babička v běloruštině, ale přebásnění do českého jazyka by nemohlo předat ráz běloruských častušek plných osobitého humoru a života.

11. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo vytvoření knihy o babičce. Ilustrace ke knize byly vytvořeny netradiční metodou malby na sklo. Svou knihou jsem chtěla na příkladu své babičky připomenout současnému člověku dobrotu, duchovní cennosti a nekonečnou lidskou sílu. Připomenout všem to, že neexistují neřešitelné problémy, když je člověk pln víry a naděje v to nejlepší. Doufám, že moje diplomová práce vyvolá nejen umělecký zájem, ale také přiměje čtenáře zamyslet se nad základními lidskými hodnotami.

Mým cílem bylo také seznámit čtenáře s technikou malby na skle a s běloruskou kulturou jako celkem. Hlavním tématem v mé práci však nebylo obeznámení se s folklorem mé země, ale téma života jednoho člověka.

Každý člen naší rodiny má svůj příběh, o němž může být napsána kniha, ale dávám přednost své babičce, protože je nejstarší a ve mnohém nejmoudřejší z nás. Její život je naplněn různými událostmi a příběhy, které si ani neumíme představit.

Babička ztratila rodiče, zažila smrt manžela, dvou dětí a všech sester. Jadzia však stále žije, dokud v ní žije láska a víra v lidi. Svět se mění a náš život také. Ale jenom ti, kdo prožili dlouhý život, nám mohou sdělit svou minulost, jejíž součástí nikdy nebudeme. Sdělit nám příběhy, které si budeme pamatovat, dokud jsou živé naše babičky a dědečkové, dokud žije naše paměť.

12. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

A) Knižní a periodická literatura

GOLDING, John. *Cesty k abstraktnímu umění*. Mondrian, Malevič, Kandinskij, Pollock, Newman, Rothko a Still. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-48-9.

KIRSCH, Roland a kol. *Historie sklářské výroby v českých zemích: II. díl/2*. 1.vyd. Praha: Academia, 2003, 569 s. ISBN 80-200-1104-8.

KAFKA, Luboš. *Malované na skle: Lidové podmalby*. 1. vyd. Praha: Lika klub, 2005. ISBN 8086069346.

KALINOVÁ, Alena. *Malované nebe*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum, 2009, 74 s. ISBN 8070283351.

HÉGR, Miroslav. *Technika malířského umění*. Praha: Umělecká beseda, 1941

RUHRBERG, Karl, SCHNECKENBURGER, Manfred, FRICKEOVÁ, Christiane, HONNEF, Klaus. *Umění 20. století*. Taschen, 2004. České vydání: Praha: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-521-8.

SACHA, Cohen. *Malování, malířské efekty a speciální úpravy*. Čestlice: Rebo Productions, 2000. ISBN 80-7234-149-9.

LOSOS, Ludvík. *Techniky malby*. Praha: Aventinum, 1994.

PIROSMANI, Niko. *Leningrad*. Aurora 1985.

STAŇKOVÁ, J.: *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*, Panorama, 1987.

KAFKA, Luboš. *Malované na skle: lidové podmalby*. Praha : LIKA KLUB, 2005.

ДАНКУ Д. *Румынская народная живопись по стеклу*. Бухарест, 1982.

B) Internetové zdroje

<http://www.podmalbanaskle.cz/>

<http://slapanice.muzeumbrnenska.cz//cs/content.aspx?id=579>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/u/15859/PUTOVANI-ZA-PODMALBOU-NA-SKLE---1-CAST.html/>

<http://drevnerus.philosophy.spbu.ru/gkuznetsova.html>

<http://odsgomel.org/rus/news/gomel/47021>

http://ofilme.net/211315/1/director/sigizmund_navrotckij

<http://www.myshared.ru/slide/592498/>

<http://www.youtube.com/watch?v=z5fZiTDbq0>

<http://naive-museum.ru/istoriya>

<http://www.scribd.com/doc/75264003/К-Богемская-Наивное-искусство-Павел-Леонов>

<http://www.km.ru/referats/334675-istoki-naivnogo-iskusstva-germanii-xx-v-spetsifika-khudozhestvennoi-traditsii#>

http://www.e-reading.ws/chapter.php/1023029/49/Mironov_-_Liki_Rossii.html

<http://www.dissercat.com/content/naivnoe-iskusstvo-v-khudozhestvennoi-kulture-altaya-xx-veka>

<http://liratner.wordpress.com/книги/■-художник-умер-да-здравствует-худож/4-пиромани-между-вывеской-и-иконой/>

http://www.magiaglass.ru/typ_4.htm

13. RESUMÉ

Целью моей дипломной работы было создание книги о своей бабушке. Создание иллюстраций к эпизодам ее жизни, в технике живописи по стеклу. Выбранная мной тема неслучайна. С самого детства бабушка мне рассказывает истории о своей жизни, делится воспоминаниями и дает советы. Ее жизнь совсем не похожа на наши, она пережила войну и голод, пережила своих сестер и двух детей, однако она продолжает идти по жизни не унывая и не жалея ни о чем. Эта книга является данью бабушке, как самой старшей в нашей семье, как знак моего уважения и любви.

Техника живописи под стеклом интересует меня давно. Эта техника живописи требует много времени, но итог стоит того. Живопись производится на поверхности стекла, с нанесением слоев в обратном порядке, затем стекло переворачивается и живопись оказывается в прямом смысле слова под стеклом. Однако эта техника не выглядит, как обычная живопись, оформленная в раме под стеклом. В данном случае эффект совершенно другой. Важно, чтобы каждый нанесенный слой высыхал, прежде чем накладывается следующий. В первую очередь наносится контур изображения, затем мелкие цветовые детали, например, волосы или детали на одежде, черты лица, детали фона. Затем наносится следующий слой, являющийся цветовым пятном, например, цвет одежды, фона, тон лица персонажа. Самый последний штрих – это процарапывание мелких деталей. Процарапанные фрагменты покрываются краской нужного цвета и придают живописи ту особенную изюминку, которая так важна в данной

технике. Преимуществом является и то, что выцарапывать и добавлять необходимые детали можно многократно, однако, на мой взгляд, важно не переусердствовать. Работая в данной технике, я всегда вспоминаю образцы старой примитивной живописи под стеклом, которая выполнялась, в своем большинстве, художниками-любителями, что придает ей наивность и порой детскую непосредственность.

Техника живописи по стеклу выбрана мной для книги тоже неслучайно. Я вижу связь времени возникновения таких росписей в Беларуси с периодом рождения моей бабушки. Большой интерес вызывает у меня жизнь и уклад простых людей конца 19 начала 20 века, возникновение наивной живописи по стеклу, выполненной не профессиональными художниками, а простыми людьми. Этот период я могу проследить по рассказам моей бабушки. Наши бабушки и дедушки, их родители и прадеды, на мой взгляд, умели гораздо больше и были благодаря своему жизненному укладу добрее и, если не умнее, то точно мудрее. Они умели работать физический, создавать мебель и предметы быта своими руками, расписывать ставни и стены в доме, прялки и сундуки, вырезать игрушки, печь свой хлеб, умели любить природу и людей, что так важно. Через жизнь своей бабушки, я хочу донести до современных людей мысль о том, что самое главное в жизни бесценно и не стоит никаких денег, показать, как важно не опускать руки и верить в себя и в жизнь. Я считаю, что стоит проще относиться к жизни и научиться радоваться простым вещам, быть внимательным к природе и другим людям, быть отзывчивым и открытым в душе.

14. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Malba na sklo

Příloha 2

Malba na sklo

Příloha 3

Malba na sklo

Příloha 4

Malba na sklo

Příloha 5

Malba na textilu

Příloha 6

Malba na sklo

Příloha 7

Babička

Příloha 8

Babiččin manžel

Příloha 9

Ilustrace ke knize 1

Příloha 10

Ilustrace ke knize 2

Příloha 11

Ilustrace ke knize 3

Příloha 12

Ilustrace ke knize 4

Příloha 13

Ilustrace ke knize 5

Příloha 14

Ilustrace ke knize 6

Příloha 15

Ilustrace ke knize 7

Příloha 16

Ilustrace ke knize 8

Příloha 17

Ilustrace ke knize 9

Příloha 18

Ilustrace ke knize 10

Příloha 1
Malba na sklo

Příloha 2
Malba na sklo

Příloha 3
Malba na sklo

Příloha 4
Malba na sklo

Příloha 5
Malba na textilu

Autor malby na textilu:
Jazep Drazdovič

Příloha 6
Malba na sklo

Příloha 7
Babička

Foto z domácího archivu

Příloha 8
Babiččin manžel

Foto z domácího archivu

Příloha 9
Ilustrace ke knize 1

Příloha 10
Ilustrace ke knize 2

Foto vlastní

Příloha 11
Ilustrace ke knize 3

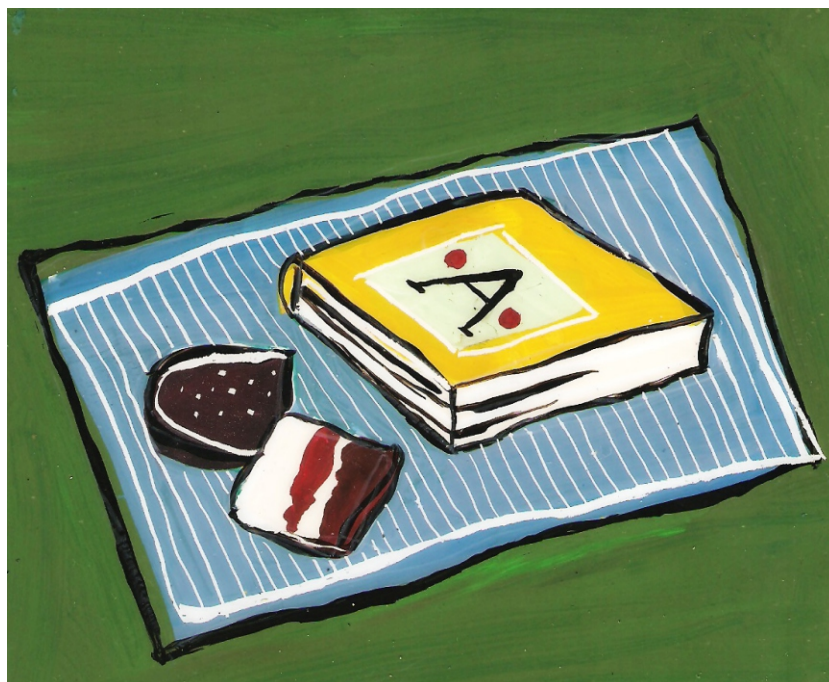

Foto vlastní

Příloha 12
Ilustrace ke knize 4

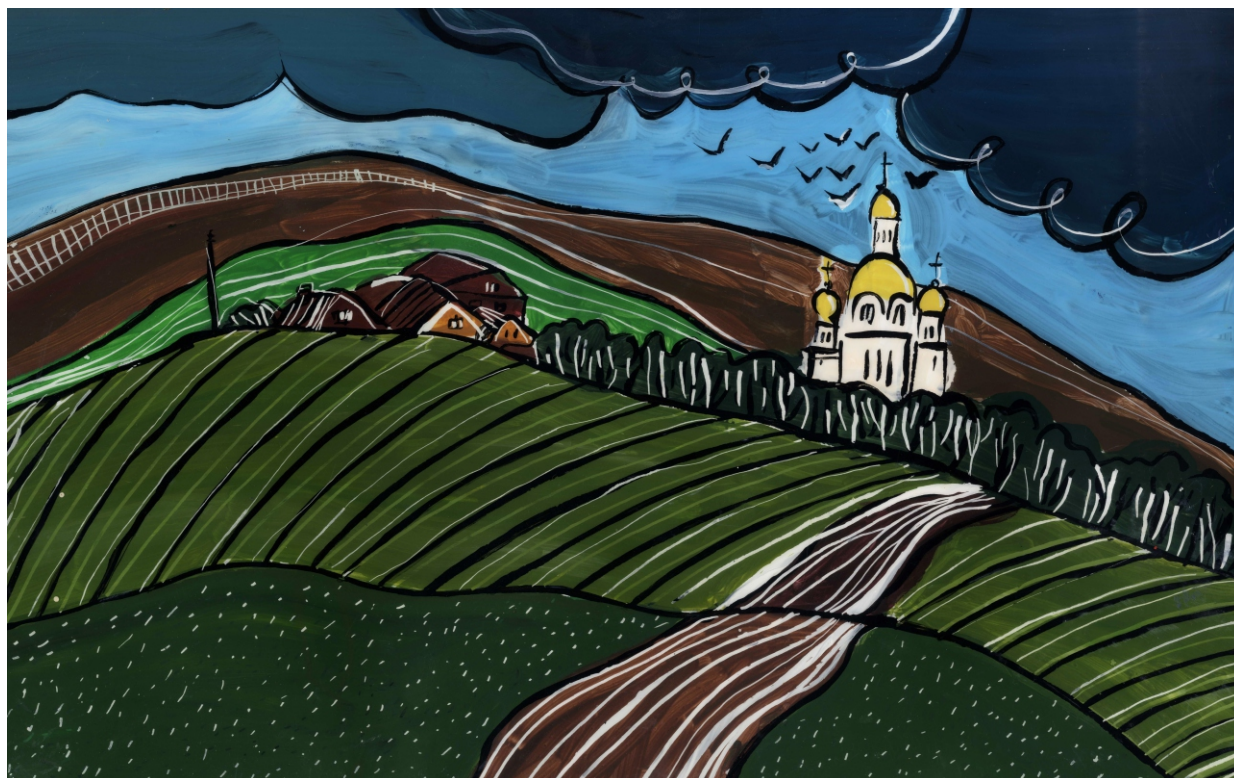

Příloha 13
Ilustrace ke knize 5

Foto vlastní

Příloha 14
Ilustrace ke knize 6

Příloha 15
Ilustrace ke knize 7

Foto vlastní

Příloha 16
Ilustrace ke knize 8

